

III национална конференция с международно участие „Застраховането в България при условията на евроинтеграцията: предизвикателствата пред продължаващата адаптация“

ЗА ВАВИЛОНСКАТА КУЛА, ПОЛИФОНИЯТА И МНОГООБРАЗИЕТО В ЗАСТРАХОВАНИЕТО

● *Имаме два пътя за модернизация на осигурителните системи*

● *Някои от предизвикателствата са по-скоро пред Стара Европа, тъй като нашият осигурителен пазар е по-модерен, макар и по-слабо развит*

(Продължава от бр. 18/ 24 септември 2008 г.)

Веднага след доклада на проф. Малицкая думата беше дадена на следващия лектор - доц. д-р Йордан Христосков, управител на Националния осигурителен институт (НОИ). Темата на неговия доклад беше „Европейски измерения на модернизацията на осигурителните системи в България“. В началото доц. Христосков подчерта, че неговата презентация не е научно изследване със съответните тези и подтези, а по-скоро преглед на европейската практика в областта на социалното осигуряване. И че няма да говори за постиженията, а по-скоро за предизвикателствата пред развитието на българските осигурителни системи в светлината на официалните документи на ЕС.

И продължи: „Преди да започна да разглеждам модернизацията на българските осигурителни системи в контекста на европейските тенденции, искам да споделя, че ние

ИМАМЕ ДВА ПЪТЯ

за тази модернизация. Първият път, по който се развиват осигурителните системи в Централна и Източна Европа, е автономният, самостоятелният път, т.е. вън от контекста на европейските политики. В много голяма степен тези процеси на реформи и модернизация в цяла Централна и Източна Европа изпреварваха развитието и модернизацията на осигурителните системи в Стара Европа. Поради това, че в България и в другите източноевропейски страни се извършиха радикални реформи в целия обществено-политически живот, ние имаме шанса да организираме изпреварващо, преди много голяма част от страните членки на ЕС от стария формат нашите осигурителни системи. Като говоря за това изпреварващо развитие на осигурителните системи и тяхното модернизиране, съм длъжен да отделя социалното от здравното осигуряване. Независимо че и в двете системи започнаха радикални реформи, в системата на здравеопазването осигурителните системи през последните години на практика спряха своето развитие. Т.е. реформите в тази област спряха. Достатъчно е само да спомена факта, че здравноосигурителните дружества имат едни дребни приходи от около 25 млн. лв., което на фона на всички разходи за здравеопазване е една изключително скромна сума. Докато в областта на пенсиите и социалното осигуряване развитието на частните пенсионни дружества или по-скоро частно управляваните ресурси в пенсионните дружества проникването е вече над 3%.

Там са събрани над 2,5 млрд. лева, които се управляват. В този смисъл при автономните пътища на модернизация не само в България, но и в други централно-и източноевропейски страни за съжаление реформите в здравното осигуряване изостават.“

Наред с автономните ние следваме и европейските пътища за модернизация на осигурителните системи, най-вече в т. нар. обект за координация.

Кои са

ПРИНЦИПИТЕ ЗА МОДЕРНИЗАЦИЯ

на осигурителните системи? Първият е да се запази капацитетът на системите, така че те да отговарят на социалните цели и социалните очаквания на обществото. Вторият е да се поддържа финансовата стабилност на тези системи, а третият - системите да посрещат променящите се нужди на обществото.

Тези принципи бяха развити в 11 основни цели. На първо място сред целите е осигурителните системи да бъдат адекватни на потребностите на обществото, т.е. те да заместват в достатъчна степен

загубените доходи, които хората са получавали преди настъпването на съответните рискове. Първата цел в тази посока е преодоляване на проблемите със социалното изключване. На практика това е борба с бедността сред възрастното население. Втората цел е да се поддържа един стабилен стандарт, а третата - да се насърчава солидарността.

Христосков се спря по-подробно на предизвикателството

НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЛИДАРНОСТТА

тъй като в България и в момента съществуват мнения, че солидарността трябва да бъде изключена от осигурителните системи или да бъде сведена до минимум. А модернизацията да бъде основно на принципа на индивидуалната предвидливост и спестовност. Този принцип, който в момента се подкрепя от по-голямата част от хората в България, е в пълно противоречие с целите, които ЕС си поставя в развитието на осигурителните системи. С добрия баланс, който се постигна в България между развитието на капиталовите форми на осигуряване с частно управление на активите, със запазване на солидарната част на социалното осигуряване, ние практически развиваме и модернизираме осигурителните си системи точно в тази посока.

Що се отнася до първите две цели,

БЪЛГАРИЯ ИЗОСТАВА

по отношение на адекватност и предоставяне на достатъчно добри доходи, които да защитят възрастните хора, призна Христосков. И обясни, че това изоставане за съжаление е свързано с много други фактори извън самите осигурителни системи. То е свързано с наличието на субпазарна търговия, с укриването на доходи - голяма част от доходите не се включват в осигурителната система, и т.н. Именно това е голямо предизвикателство. Причината за унижението на възрастните хора, за факта, че пенсионер е синоним на беден

да се включи като особен осигурител с цел да бъде балансирано в по-голяма степен съотношението между приходите от вноски и разходите на осигурителната система, е стъпка в правилната посока, подчерта Христосков. Според него обаче е грешна политиката с осигурителните системи да се провеждат други политики - например да се подпомагат структурните реформи в армията и полицията чрез ранно пенсиониране и др.

Следващият пакет от цели е свързан със същинската модернизация на осигурителните системи. Тук посоките са създаване на

ПО-ГЪВКАВИ ФОРМИ НА ЗАЕТОСТ

и професионално израстване. С прилагането на по-гъвкавите форми на заетост се цели да се постигне по-добра социална защита на хората, които са включени в тези форми на заетост. Това е едно от предизвикателствата не само за българското осигуряване, но и въобще за трудовия пазар в България. Тук може много да се направи. Ние все още нямаме форми и законодателни възможности за почасова заетост, независимо че минималната работна заплата е на почасова ставка. Ние нямаме включена особена фигура на трудовия посредник - да бъде едновременно с това и работодател за различни форми на почасова заетост. В това отношение Кодексът на труда и останалото законодателство в тази област трябва да претърпят сериозни промени, за да създадем тези по-гъвкави форми на заетост.

Постигането на по-висока степен на

РАВНОПОСТАВЕНОСТ МЕЖДУ МЪЖЕТЕ И ЖЕНИТЕ

е една от дискусионните цели в модернизирането на осигурителните системи. Тази равнопоставеност понякога се третира погрешно - че трябва само да се върви към изравняване на възрастите за пенсиониране на мъжете и жените, което е направено първо в по-голямата част от страните членки на ЕС. Трудно може да бъде направено в новоприсъединилите се страни поради доста особености. Двата пола - мъжът и жената, играят не само в сферата на труда, а физическата активност, но и в семейните ангажименти в рамките на едно денонощие. Така че тук равнопоставеността между мъжете и жените трябва да се търси, първо, на пазара на труда, и второ - в

ЕДНАКВОТО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ

за еднакво количество и качество положен труд. И оттам вече можем да бъдем равнопоставени в системата на социалното осигуряване. Естествено, остава спорен въпросът, когато бъдат правени актюерски разчети в областта на публичното осигуряване, кой печели повече в резултат на различната очаквана продължителност на живота. Публичните схеми и солидар-

човек идва от това, че голяма част от хората създават своя статус не само с официално деклариран доходи, а в по-голяма степен с укривани доходи. А след това, когато трябва да бъдат защитени от осигурителната система, размерът на тяхната пенсия се определя от онези доходи, върху които те са плащали осигуровки.

Другата голяма задача е в областта на

ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ

на осигурителната система. Тук решението се търси в посока на увеличаване на заетостта и на продължаване на трудовия живот. Постигат се и финансово устойчиви пенсионни схеми в контекста на разумни публични финанси. Целта е да се постигне балансираност на осигурителни вноски и пенсии.

Никой в ЕС не си поставя задача да се намаляват осигуровките с цел да се стимулира бизнесът или да се подобрява събираемостта, изтъкна Христосков. И подчерта, че навсякъде се говори за постигане на балансираност между вноските и размера на разходите, които се изплащат от тези вноски. През последните години в България обаче се провежда политика, която е обратна на тези цели. Която е в противоречие с постигането на тази балансираност и с последната осма цел в този блок - делегиране на адекватни и финансово стабилни частни пенсионни схеми.

Не трябва да забравяме, че публичното осигуряване и осигуряването в капиталови схеми са взаимно свързани. Те са като

СКАЧЕНИ СЪДОВЕ

Частните пенсионни схеми в България се развиват като елемент от общата осигурителна система на страната. Те не са нещо автономно. В това отношение последните промени, които бяха обявени като политически решения и предстои да бъдат оформени законодателно и да влязат в бюджета на общественото осигуряване в държавния бюджет като разходи за 2009 г. - държавата

ността не ни задължават да бъдем адекватни в цифрите. При капиталовото осигуряване обаче според мен трябва да се борави с диференцирани таблици за смъртността, а не с унифицирани. В това отношение България има още много да направи, за да модернизира своята осигурителна система. Ние все още нямаме консенсус в областта на капиталовото осигуряване за продуктите, които ще бъдат доставяни. И съответно как ще бъдат администрирани и кой ще поеме риска в тези продукти.

Една от целите е пенсионните системи да бъдат

ГОТОВИ ДА ПОЕМАТ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА

Тези предизвикателства са не само икономически. Те са главно демографски - стареенето на населението, увеличаването на продължителността на живота, намаляване на работещото население (за България не само заради ниската раждаемост, но и заради интензивните емиграционни процеси). Един от начините системите да демонстрират готовност да поемат тези предизвикателства е не само да бъде увеличавана пенсионната възраст, защото ние извървяхме доста дълъг път в тази посока, а по-скоро увеличаване на възможностите за удължаване на трудовия живот, подчерта Христосков. И обясни, че това означава чрез пенсионната формула да бъде стимулирано по-продължително участие в труда. Самият акт на пенсиониране в бъдеще трябва да се превърща все повече в субективно решение, т.е. човек сам да реши кога да се пенсионира, а не да бъде принуден да го направи. Това означава, че трябва да бъде променен Кодексът на труда и да бъде отнето правото на работодателя да решава кой кога да се пенсионира. Т.е. работодателите да нямат право да освобождават служителите си, защото са придобили право на пенсия. Това е

ДИСКРИМИНАЦИОННО ДЕЙСТВИЕ

в нашия Кодекс на труда, което трябва да бъде изчистено. Ако работодателят не е доволен от работата на даден човек, който има право на пенсия, той трябва да даде и критерий за неговото освобождаване. Но в никакъв случай това не трябва да бъде фактът, че този човек има право на пенсия.

Ясно е колко трудни от психологическа гледна точка са тези промени, посочи Христосков. Но допълни, че ние трябва да извървим своя път, ако искаме нашата осигурителна система да бъде редовна.

Едно от предизвикателствата пред осъвременяването на осигурителната система на България след като членството ни в ЕС вече е факт, е прякото прилагане на регламентите в областта на

СОЦИАЛНАТА СИГУРНОСТ

които са свързани със свободното движение на хора и преносимостта на осигурителните права.

(Продължава на стр. 19)